

El llibre que va convertir Girbal Jaume en un geni

El novel·lista Joan Oller i Rabassa, fill de Narcís Oller, exercia de crític literari a la revista setmanal *Catalana* amb el pseudònim *Vox Populi*, i el dia que li va tocar de comentar les proses premiades als Jocs Florals del 1919 va proclamar-hi que el col·laborador de la revista Eduard Girbal Jaume, guanyador de la Copa amb el treball *Proses silvestres* –proses que aquell mateix any es convertiren en el llibre *Oratjol de la Serra*–, “de tots els no consagrats pel públic que escriuen prosa avui a Catalunya, en Girbal és el primer”.

El crític esperava, doncs, que ben aviat fos consagrat pel públic, per tothom. I si proclamava “tan vulgarment com podia” que era el primer entre els novells, era perquè “fos entès per tothom” i “per a major somris olímpic dels hermètics modernistes, noucentistes, preciosistes, intel·lectuals com ells vulguin qualificar-se, i que infecten la literatura catalana amb fórmules difícils de llenguatge encarcerat i enneulides concepcions abstractes que no tenen altra virtut que la d’èsser un poderós hipnòtic per al cervell de sos desventurats lectors”.

Però el seu clam no va ser escoltat: parlava des de la plataforma d’una colla marginada i desprestigiada, la de l’editor i escriptor Francesc Matheu, grup jocflorallesc que lluitava –debadades, com acabaren veient ells mateixos– contra la reforma fabriana. D’una colla anacrònica que feia pudor de resclosit.

En aquells moments, tots ells descoixien, com poc després van demostrar Josep Pla, Josep Maria de Sagarra i tants i tants periodistes, articulistes i escriptors dels anys 20 i 30, que es podia evitar l’hermetisme, el preciosisme, l’encarcament i l’abstracció enneulidora bo i respectant religiosament la normativa fabriana.

Així, el que l’any 1919 havia de ser el nou primer prosista català va caure de l’escambell de la història de la lite-

El recull de relats que Eduard Girbal Jaume, poeta jocflorallesc, va fer quan descobrí el petit poble amagat de Saló, ‘Oratjol de la Serra’, ara reeditat per Edicions de 1984, el convertí en un geni de la prosa, com confirmen les seves obres posteriors.

ratura catalana, tot i que, molt poc més tard, confirmés, amb *L’estrella amb cua*, del mateix 1919, i *La tragèdia de cal Pere Llarg*, del 1923, que a més d’excel·lent prosista era un novel·lista magnífic, que havia portat la novel·la catalana als cims més alts.

Però això ho van saber només els seus amics. I encara, amb reserves, perquè, carques com eren, es van escandalitzar per la “cruesa” i la “fastigositat dels personatges” de *La tragèdia de cal Pere Llarg*, com deia la crítica de *Catalana*.

La crítica del grup de Matheu la signava Just Clarós. Segurament, es tractava del director mateix del setmanari, Francesc Matheu, ja acostumat a utilitzar pseudònims, perquè al final el crític anunciava una cosa que només es podia dir des de la direcció de la revista: “Per dar als nostres lectors una mostra del vigor i justesa d’aquesta prosa, hem triat, i va en altre lloc d’aquest número, un dels fragments que són per tothom.” El crític ja havia dit que s’havia d’amagar a les nostres filles.

EL TEMPS

Fotografia de Girbal Jaume dedicada a Eduard

Només Josep Pla, que, com tants altres, volia fer foc nou i li calia donar per mort el ruralisme, a més de “matar” la generació anterior, va reconèixer el seu error, l’error de no haver-lo llegit i jutjat sense apriorismes, és a dir, l’error d’haver fet cas d’allò que li deien a l’Ateneu Barcelonès, on es va formar.

El seu intent de rescatar-lo, a la postguerra, quan era el conseller a l’ombra de l’editor de la *Selecta*, Josep M. Cruzet, va fracassar.

Però, al final, acabà triomfant, en la reivindicació d’Eduard Girbal Jaume, tot i que no va ser a temps de veure-ho.

Havia deixat escrit que calia reeditar les seves novel·les i, al cap d’un cert temps, un lector va fer el primer pas per a dur a la realitat el seu desig. El lector es deia Enric Casasses.

El poeta es va posar un dia a buscar les novel·les de Girbal Jaume, en llegir que Pla deia que havia estat l’epígon que representà el punt més alt possible de la seva generació anterior, que era un mestre de la novel·la rural.